

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. decembra 1883.

Štev. 12.

Povestnik v sili.

Novelica. Spisala *Paulina Pajkova*.

Premoženje, ki je znašalo blizu eden milijon in je bilo lastno ravno umrlej devetdesetletnej grofici Veroniki, razdelilo se je med dve rodbini obóžanih plemičev, kojih roditelji so bili daljni sorodniki pokojnej grofici. Veličastna stara grajščina, najlepša med mnogimi posestvi pokojnice, ni imela že več kot trideset let drugih stanovnikov kakor stare, do slednjega časa še krepke skope grofice Veronike in pa njene tihe družine, obstojéce iz samih starih ljudij. Temnogosti gaji in pa krasni vrti, ki so obdajali ponosni grad, bili so brez sprehajalcev in uživancev. Drobni skakljajóci ptički so edini uživali prijetni hlad senčnatih bukev in kostanjev; mnogo-barvni metuljčki pa so bili edini obéudovalci dišečih zlahtnih cvetic.

Sedaj pa je bilo drugače. Že mesec dnij je stari tihi grad kakor pomlajen po živahnem življenji, ktero drvi med njegovim zidovjem. Glasno, veselo govorjenje je prekričalo ptičje petje v gaji. Cvetice niso več negledane venele na svojih steblih, temveč v krasne šopke vezane, lišpale so z bogatim pohištvom ozalšane sobane po gradu, ali pa služile v kratkočasno zabavo brezskrbnej mladini, ki se je skoro céli dan mudila na prostem.

Bil je vroč poletni popoldan. Solnce je pripekalo izza sivih oblakov, in neprenesljiva soparica je polnila zrak. Tiho je bilo pod drevjem okoli grajščine; kar je živelo, pobegnolo je v hladne prostore grajskega zidovja.

V velikej dvorani pri tleh, ki je imela umetno izdelan kamneni tlak, vladal je prijeten hlad in polmrak. Ta pa je prihajal od tod, ker so bila okna od zvananje strani popolnoma z bršljanom in divjo lozo prerastena.

V tej idylličnej dvorani je bila takrat zbrana družba mladih ljudij. Več gospodičen v lahkih oblekah je leno slonelo po naslonjačih, držé knjige ali majhna ročna dela v rokah. Ali videlo se je, da jih niti delo niti čitanje nič kaj posebno ne veseli.

Več mladenčev različne starosti je bilo med njimi. Ta je sedel na konci mize in počasi pušil dragoceno smodko. Drugi je jahal na stolu

ali slonel na naslonjalu, navidezno zamaknen v časopis. Oni se je zopet udal zdehanju in čital iz knjige.

Rejen lovski pes pa je ležal pod mizo z na pol zaprtimi očmi in leno lovil muhe, ki so ga nadlegovale.

Krasni ptičniki z različnimi ptički pa so stali na posameznih okroglih mizicah poleg oken, in njih skakljanje je bilo edino, kar je motilo takratno tihoto. Ptički pa niso prepevali; saj so tudi oni, kakor mlada družba, čutili klavernost, ki navadno prevzame človeka o velikej vročini.

Gospodične in gospodiči so bili bratje in sestre, bratrancei in sestrične; vsi srečni dediči bogate nepoznane pratete grofice Veronike. Uživali so za nekaj dnij v lastnej grajščini poletni hlad in slast bogatega, brezskrbnega življenja.

„Bodi tako prijazen in obrni se drugam, bratranec Spiridijon; tvoj dim me hoče zadušiti,“ oglasi se zdaj ena izmed gospodičen in maha z batistnim prtičem po dimu, da bi ga odgnala.

Besede so veljale mladenču v njenej bližini sedéčemu, ki jej je poredno pihal dim v obraz.

„Hvala Bogu, da se je nekdo oglasil,“ odgovori omenjeni mladenec odloživši časopis, ktereга je čital, in odmaknovši se nekoliko od sestrične. „Takó smo tihi, kakor v erkvi.“

„Ah! kako je vroče,“ vzdihuje nekdo v drugem kotu dvorane. „Nič ne morem čitati; vročina me muči.“

„Jaz tudi ne morem čitati; tudi mene muči vročina,“ odgovarjajo posamezni glasovi.

„Najrajši bi danes céli dan v kopeli sedel,“ opazuje drug mladenec in si odpenja zavratnik.

„Koliko je ura?“ poprašuje druga izmed gospodičen.

„Pol treh,“ bil je odgovor.

„Bog! in pred petimi ni danes niti misliti, da se dá iti izpod strehe,“ pritoži se nekdo v družbi.

„Še dve in pol uri dolgega časa! Hvala, grem rajši spat,“ tarnja drugi.

„Vi gospodiči ste pa kaj malo galantni,“ opomni gospodična, ki je ves čas čitala neki ilustrovan časopis. „Vas je petero in nas ženskih četvero. Ali nas réš ne znate dve in pol uri kratkočasiti? Na vsakega pride pol ure, nič več. Med vami so eden jurist, eden filolog, eden častnik, eden doktor pravde —“ tú umolkne, a potém poprašuje precej poredno lepega mladenča, o katerem je vedela, da ni nikdar maral za matematiko in za klassike in da se ima on le nepričakovanej dedščini zahvaliti, da ni postal trgovski pomočnik, — „in ti, kaj si pa ti, Evstahij?“

„Kaj sem jaz? — Kaj jaz?“ mrmrá Evstahij v zadregi in malo zarudi. „Zdaj imam čast biti to, kar ste Vi drugi vsi: solastnik te krasne grajščine in —“

Glazen smeh vseh pričujočih mu pretrga besedo. — — —

„Teodozij, dobri naš stari Teodozij, nebesa sama so Vas sèm poslala. Sédite k nam in nam pomagajte prebavljati ta dolgočasni popoldan.“

Takó se nenadoma oglasi iz vseh grl, ko se dveri odpró in v dvorano stopi prileten gospod.

Teodozij, mož kakih petinšestdesetih let, dolge sive brade in dolgih sivih las, prijaznega obraza, živahnih očíj in gladkega lica, tako da je kazal mnogo let manj, nego jih je imel, bil je že nad štirideset let grajščinski oskrbnik. Njega edinega so obdržali dediči izmed vse družine pokojne grofice. Njegova dolgoletna zvestoba in udanost do rajnke jako sitne grajščakinje, njegova poštenost, natančnost in razumnost v oskrbljevanji grajščinskih posestev in denarnice, vse to je bila njegova najboljša priporočba. Ostal je tudi pod novimi gospodarji v prejšnji službi.

„Ali je gospodi dolg čas?“ poprašuje Teodozij obžalovalno, ko se je kričanje nekoliko poleglo in je prišel do besede. „Se vé,“ nadaljeval je dobrohotno, „kdor je vaju mestnega hrupa, privadi se težko tihega, enakomernega življenja na deželi.“

„Za Boga, ne filosofujte, stari Teodozij,“ pristavi veselo nekdo iz družbe, „temveč prizadevajte si, da nas s čimer si bodi nekoliko kratkočasite.“

„Jaz, priprost samotar, da bi kratkočasil mlade, po zabavah razvajene gospode!“ odvrne plašno Teodozij.

„Mi ne zahtevamo od Vas nič duhovitega,“ potolaži ga mlada gospodična, „temveč le nekaj nam pripovedujte, da nam čas hitreje mine. Menda kakšen pripetljaj iz svojega lovskega življenja, ali kakšen dogodek iz življenja rajnke grofice,“ nadaljuje ona ter si s pihalko tako močen veter dela, da jej lasje okoli čela po konci stojé.

„Moje življenje, gospodična,“ odvrne Teodozij odkritosrčno, „nima v sebi čisto nič mikalnega. V kratkih besedah bi bil zapopaden ves tek mojega dolgega, a mirnega življenja. In to, odkar sem zagledal luč svetá v onej belej hišici, ki se tam dole bliščí med zelenjem, — pokazal je z roko proti zarastenim oknom — do današnjega dne, ko imam čast biti Vas vseh udani služabnik.“

„Vedno ponižen naš Teodozij!“ pošepeta nekdo.

„Moj oče je bil to,“ nadaljuje Teodozij, „kar sem jaz zdaj. Želel je sicer, da bi si bil jaz izbral drug poklic od njegovega. Ali ker sem vedno kazal več veselja, pohajkovati po gozdih s puško na rami, kakor pa čepeti pri knjigah, obdržal me je po dokončanih petnajstih letih domá. Ko sem bil petindvajset let star, umrl mi je oče, in jaz prevzameim

njegovo službo. Odslej sem se ves udal svojemu poklicu. V zadnjih dvajsetih letih pa, ko je grofica Veroniko vedno bolj vid zapuščal, bil sem jej ob enem tajnik, oskrbljeval jej vse denarstvene opravke, čital jej pisma in časopise ter jej služil kot njena desna roka. S čim drugim pa se nisem v življenji nikdar bavil.“

„Dovolite, Teodozij!“ pretrga mu besedo Spiridijon, ki je bil najstarejši izmed družbe. „Ker ste prečitavali, kakor pravite, grofici vsa pisma in bili tudi njen tajnik, povejte nam vendar, zakaj nam ni ona nikdar odgovorila na pisma, ktera smo jej redovito vsi pošiljali h godovom in o novem letu.“

Na Teodozijevelem poštenem obrazu bila je videti zadrega. On ni brzo odgovoril.

„Ne bojte se, da bi nas razžalili, Teodozij,“ reče prijazno tanek ženski glas, „ako nam uzrok odkritosrčno razodenete.“

„Ali ga moram rés povedati?“ popraša z udanostjo Teodozij.

„Morate, morate!“ zakličejo glasovi od vseh stranij.

„Stara grofica je menila,“ začne Teodozij obotavljaje se povedati, „da so vse one lepe besede in prilizovanja samó“

„No, kaj pa?“ silijo vsi vá-nj, vidéč, da noče nadaljevati.

„Samá hinavščina!“ končuje z bolj tihim glasom Teodozij.

Družba se zasmeji.

„Stara lisica! kakó jo je ugonila,“ opomni Evstahij.

„Pa kako se je pri tem izrazila, še to nam povejte,“ prosi nekdo starega služabnika.

„Gotovo jako karakteristično,“ méni drugi.

„Ne, ne! o njej nič več ne povém,“ brani se Teodozij. „Nespodobno je mrtve obirati.“

„Nič Vam ne pomaga braniti se, Teodozij; ker ste začeli, morate tudi končati,“ bil je obéni odgovor.

Teodozij vzdihuje, pogleda kvišku, kakor da bi hotel reči: V božjem imenu, bom pa povedal, ter nadaljuje:

„Ko sem grofici Vaša pisma čital, ktera so se vsa končavala z istim vošilom: da jej želite dolgega življenja in krepkega zdravja, posmehovala se je porogljivo in odločno dejala: Teodozij, na ta pisma ne damo odgovora!“

Zakaj pa ne, grofica, popraševal sem jaz naivno, -dasi sem dobro vedel za uzrok.

Ker mi ta moj tretji nepoznani zarod v pismih želi veselo, dolgo življenje, a v srcih si pa misli, da bi le skoro stegnola svoje stare ude stara kragulja, in menda še kaj hujšega! Moje premoženje ni ravno malenkost, je-lite Teodozij? Ono prav lahko v skušnjavo spravlja moje mlade sorodnike. In takó govoréca migala je zvijačno z očmi.“

„Izvrstno! Charmant!“ zadonelo je po dvorani med srčnim smehom navzočih.

„Sedaj pa res ne zinem nobene več,“ odvrne Teodozij nekako razžaljen. Bolelo ga je, da se mladina zabavlja na račun njegove preminole dolgoletne gospodinje in prijateljice.

„O pač, pač! Le še nam kaj o prateti povejte. Obetamo Vam, da ostanemo pri Vašem pripovedovanji resni kakor svetniki.“ Tako ga prosijo vsi.

„Veste kaj, ljubi Teodozij, o njenej skoposti nam še zdaj povejte,“ izmislil si drugi. „Kako je namreč odpravljala berače, ki so po sobotah prihajali, izgovarjaje se, da razdeluje darove samo po nedeljah. In one, ki so prihajali ob nedeljah, odpošljala je rekóč, da nadarjuje ubožce samo ob sobotah.“

„Molči, brezbožnik!“ posvari ga sestrična. „Ko bi grofica Veronika ne bila svoje dni skoparila, bi se mi zdaj ne veselili!“

„Živela torej skopušnost!“ zakliče veselo Evstahij in vrže časopis v zrak. „Saj res, prej sem vedno pušil na pol prazne cigaretko, zdaj pa kadim, hvala njenej skoposti! samo millares.“

„In jaz,“ pristavi mladi poročnik, „jaz sem prej hodil vedno peš, a zdaj imam svojega dragocenega vranca. Prej sem večjidel nosil stare, skrpane rokavice, zdaj pa —“

„In jaz,“ hoče drugi povedati —

A Teodozij mu ponižno seže v besedo ter hitro reče: „Vsak človek ima svoje slabosti. Rajnka grofica je bila skopa, to je res, a imela je tudi dobrih lastnostij.“

„Dovolj o tem! pustimo mrtve pri miru!“ pravi resno najstarejša izmed gospodičen. „Govorimo o čem drugem: o lovu, ako se Vam ljubi; o duhovih, o katerih pravijo, da navadno strašijo po starih gradovih; ali o čemer koli si bode; a ne obirajmo največje svoje dobrotnice!“

Teodozij je izprevidel, da ne bodo prej pustili rajnke grofice pri miru, dokler ne bode razgovora na kaj drugega navodil, in tedaj reče počasi, položivši roko na čelo, kakor da bi zbiral svoje misli: „Majhno dogodbico bi vedel povedati, ktera se je pred dvajsetimi leti na tem gradu vršila, ako ne bode gospodi predolgočasna.“

„Le hitro na dan z njo!“ silijo mladenči.

„Poleg nas v naslonjač se vsedite!“ vabijo gospodične starega oskrbnika.

A predno se še Teodozij zavé, vzdignejo ga krepke roke, in on je nenadoma sedel na mizi sredi sobe.

„Takó!“ zakličejo veselo mladenči. „Tú na visokem vas bodemo vsi dobro videli in čuli. Ve gospodične pa se le bližje pomaknite, ako Vam se ljubi!“

Gospodične, če tudi nerade, povzdignejo se z mehkih sedežev in se zberejo potém okoli Teodozija.

Teodozij se s prva nekoliko brani svojega miznega prestola, a napósled se je videlo, da mu ni neljuba postrežljivost njegovih novih gospodarjev. Obriše si potno čelo z veliko pisano ruto, zapne suknjo, dokašlja in začénja takó-le:

„Nič ni veselega, kar hočem povedati, in tudi nič posebnega. Vsakdanja je stvar, in žalibože, da se ona le prepogostoma ponavlja! A mladostna je vendar, torej za Vas, kakor menim, navlašč stvarjena. Dolgo je tudi že od tega, kar se je prigodila; torej odpustite, ako bode pri tem kaj nejasnega. Star postajam, in spomin me že nekoliko zapušča. A za silo, da namreč gospodi za kake pol urice pozornost drugam obrnem in da bi nekoliko manj občutili današnjo neprenesljivo vročino, bode moja povest menda tudi ugajala.

Grofica Veronika,“ tako začne nató Teodozij z bolj krepkim glasom pripovedovati, „grofica Veronika ni nikdar sprejemala gostov, da bi se dalje časa v gradu mudili. Prejšnji čas se je še zdaj pa zdaj na gradu prikazoval neki star vitez, najbrže njen sorodnik, ostajal po eden ali k večjemu po dva dni pri nas, a potém zopet odpotoval. Ženskih gostov nisem nikdar videl. V zadnjih dvajsetih letih pa so tudi še ti redki moški gostje izostajali, ker so eden za drugim pomrli. Samo grofica Veronika se je še veselila življenja, edina izmed svojih vrstnikov in vrstnic. Dasi mi je grofica vedno zaupala vse svoje zadeve, vendar ni svojih prednikov in sorodnikov nikdar niti z najmanjšo besedico omenjala. Jaz pa, dasi domač z njo, nisem je tudi nikdar popraševal o tem.

Neki večer, ko sem ravno sedel pri večerji, pokliče me grofica k sebi. To me je nekoliko osupnolo. Z grofico sem se navadno pogovarjal in posvetoval samo po jutrih; o popoldnevih in večerih ni hotela nikogar, tudi domačinov ne sprejemati. Podvizam se torej k njej.

Teodozij! kliče mi ona nasproti, brž ko vstopim. Ali imamo na zadnjem konci gradú par sobic, v katerih bi se dalo prebivati?

Milostljiva grofica, odgovorim jaz in delam velike oči, vidéč, da ima ona pred sebjó odprto pismo. Bilo je tedaj sklepati, da je pismo sama prečitala, kar že ni davno več imela navade storiti. Dve prazni sobi ste še na onem konci gradú, a potrebovali bi majhnega popravka. Dež kaplja pri oknih v nje, in miši —

Ne govorite mi več o teh sobah, pretrga mi grofica besedo. S tema dvema že vidim, da ne bode nič. Pri meni se ne bode več popravljalo. Morebiti pa veste za ktere druge, kojim ni treba popravkov.

Gospa grofica, ko bi vedel, komu je stanovanje namenjeno, dejal sem bojzljivo, potém bi lažje našel primernih sobic.

Vaša radovednost mi nič ne dopada, Teodozij! posvari me osorno grofica. Preskrbite prej dve sobi, kateri ste varni deža in mišij, potem zveste tudi, komu ste namenjeni.

Nekoliko pomislivši pa odgovorim: V drugem nadstropji, kjer družina stanuje, ste dve prostorni sobi; v jeseni shranjujemo v njih sadje. V teh bi bilo prijazno bivati, ker imate krasen razgled.

Dobro, pristavi grofica zadovoljna. Glejte, da spravite v vsako sobo po eno postelj, eden stol in — umolknila je in jela nekaj premišljevati. Ena omara in ena miza boste zadostovali obema ženskima, nadaljuje potem govoreča bolj sama za-se. Sāj menda ne boste jemali seboj mnogo potne robe?!

Ah! ženskim ima služiti stanovanje, zakličem jaz začudivši se. Potém pa niste oni dve sobi pripravni! Tlá so vsa pirava in luknjasta, in stene so samo prosto pobeljene.

Ba! odgovori brezčutno grofica; komtessa Vanda išče na tem gradu čistega zdravega zraka in ga tudi najde, ali okusnega stanovanja ne išče.

Komtessa Vanda? ponovim jaz ves zavzét.

Ná-te, čitajte! pravi nevoljno grofica in vrže pred me pismo, ktero je preje vedno v rokah obračala. Moj bratranec, general Lešinski, piše mi iz Lvova, — nadaljuje ona, nemirno se menéaje na stolu, med tem ko sem jaz prečitaval pismo, — da je njegova dvajsetletna hči Vanda nevarno na plućih zbolela. Zdravniki zahtevajo, naj nemudoma zapusti prašno mesto in nekaj časa živi na deželi. General me pri vsem, kar je svetega, prosi, da mu ne bi odrekala te prijaznosti. Kaj čem storiti? V Lvovu sem znana v vsakej plemičkeji hiši. Ako bratrancu prošujo odrečem, brusili si bodo jezike na moj račun. — Pride pa komtessa sama. Le éna priletna služkinja jo bode spremljala.

Ali grofica, rečem zdajci jaz nekoliko nevoljen; célo desno krilo prvega nadstropja je prazno. Tú bi lahko izbrali dve sobi za bolno komtesso!

Kaj? odgovori grofica, in pri tem me zadene eden njenih strogih, meni že znanih pogledov. Da bi jaz potém céli dan in célo noč poslušala njeno votlo kašljanje! Da bi nekega dne zvedela, da leži v mojej bližini mrlič na parah?! — Ali so taki dražljivi prizori mojim letom primerni? — Kaj? Vi kratkoviden Teodozij! — Zdaj pa le idite, nadaljevala je z ukazovalnim glasom — kažoč mi vrata, in izpolnite, kar sem Vam ukazala! Vaša skrb pa naj tudi bode, da mi bolnica nikdar ne pride pred oči! Recite jej, da sem bolehná, da sem tumpasta od starosti. Izgovarjajte me, kakor se Vam ljubi, samo daleč proč od mene z umirajočimi ljudmi!“

„Aha! bala se je smrti,“ opazi nekdo v krogu poslušalcev. Slutila je, da pride tudi ona kmalu na vrsto.“

Teodozij na to opazko ničesa ne odvrne in nadaljuje: „Komtessa Vanda in Liza, njena služkinja, ste prišli.

Komtessa — zdi se mi, da jo še zdaj vidim pred očmi — bila je veličastvena prikazen. Visoke rasti, oblečena vedno najokusnejše, lahne a vendar ponosne hoje, z ljubeznivim obnašanjem, v katerem pa ni bilo nič umetnega, zdela se je kot Vila, kedar se je šetala po stezicah sredi cvetóčih vrtnih gredic. Ali Bog! kakó vsa drugačna je bila nje prikazen iz bližine. Upál, suh obraz, voščene barve, z vedno modrastimi ustnicami in udrtimi očmi, gledal je izpod okusne frizure zlatolase njene glave. Glava pa se je od same slabosti nemirno zibala na belem, tankem vratu, na katerem se je poznala vsaka žilica. Nos, ki je moral nekdanj biti lep, bil je zdaj sama kost in hrustanec, prevlečen s tanko kožico. Mala prozračna ušesa pa so se zdela, da jedva prenašajo težo drobnih brilliantnih uhanov. Samo velikim, kakor nebó modrim očém, skritim pod senco gostih trepalnic, ni mogla bolezen kaziti nekdanje lepote. Te oči so imele nekaj čudnega. Včasih so gledale živahno, ognjeno, neustrašeno, kakor da bi bile v oblasti srečne, samovoljne devojke, koja si je svesta, da se jej ves svet klanja. Včasih pa so zrle medlo kakor brez življenja, med tem ko je neka megla zakrivala njih svit! V obéh slučajih pa so bile njene oči nepopisljivo krasne, podobne zvezdam, ki so zdaj večje, zdaj manjše, zdaj zopet izginejo našemu pogledu!

Ko sem komtesso prvokrat videl, izrekel sem takoj v sreči bridko sodbo, da ona ne bode dolgo naša gostinja. Smrt se jej je brala na lici.

Grofica se ni dala pregovoriti, da bi bila komtesso Vando sprejela, in takó se niste oni dve nikdar videli. Sicer pa se ni poznalo, da bi to komtesso žalilo. Zdelo se mi je, da je bila ona tega še celó vesela. Sploh se je komtessa izogibala vsakoršne družbe in tudi z menoj je le malo govorila, samo kar je bilo neobhodno potreba.

Njena služkinja, stara kakih petinštirideset let, živela je z dušo in telesom za komtesso. Pozneje sem bil zvedel, da je bila ona nekdanj njena dojka. Takó sem si tolmačil njeno požrtvovalno udanost do mlade svoje gospodinje. Večkrat sem hotel z njo pogovor naplesti, da bi bil kaj zvedel o komtessinem življenji; ali ona se mi je vselej vedela s kakšnim koli izgovorom umaknoti.

Komtessa Vanda je bila že drugi mesec naš gost, a vedel sem o njej toliko kot tedaj, ko je bila došla. Da se pa njeno zdravje med tem ni zboljšalo, pričalo mi je hudo njeno kašljanje, ktero mi je čeli dan donelo na ušesi in mi pretresalo srce.

Nekaj jako karakterističnega pa je bilo v njenem obnašanji, in tega si nisem mogel tolmačiti. Prigodilo se je večkrat, da se je po jutrih in po večerih sprehajala v lahkih oblekah. Tedaj pa je v skrbéh hitela Liza za

njo, zavijala jo v mehko ogrinjalo očitaje jej z jokajočim glasom: Ali komtessa! ako boste takó malo pazili na svoje zdravje, bodete shujšali, pa ne okrevali.

Komtessa se ni pri tem branila. Mirno se je pustila zavijati, kakor otrok, ki si ne vé sam pomagati. Le malomarno je odvrnola: Ne boj se, Liza! kdor hoče umreti, temu ne more nič škoditi!

A pri tem, ko je tako brezčutno govorila, zibala se jej je vendar grozna bridkost na ustnih. Drugikrat je Liza prinesla kozarec ravno podojenega mleka, proséč jo, naj bi mleko toplo izpila, češ to jej bo kašelj utešilo.

Vanda pogleda najprej na ponujano mleko, potém pa se ozre na proséči obraz zveste služkinje, a napósled se obrne v stran in reče z neko škodoželjnostjo: Ravno zató ga nočem toplega izpiti, ker vé, da bi mi hasnilo. Postavi kozarec na ono mizo, Liza! Izpila bodem mleko, kedar se mi zljubi. Ko je pa Liza to storila in odšla potém po svojih opravkih, pa seže komtessa hlastno po mleku in je v énem požirku še toplo izpije.

O mnogih prilikah pa je z nekim hrepenenjem popraševala služkinjo: Kaj ne, Liza, da zdaj bolje izgledam? da nisem več takó zagrljena? da moj kašelj ni več takó hud? In pri tem upre v njo svoje velike prestrašene oči, kakor bi se bala, da bi Liza temu ne pritrčila.

Služkinja pa jo je znala vselej z meni nerazumljivo srčnostjo in s tako mirnostjo zagotavljati, da se nje zdravje vedno zboljšuje, da jej je komtessa verjela in se zopet pomirila.

Ko mi prinese enkrat Liza več pisem, da jih pošti izročim, sklenem hitro poskusiti z nova majhen napad ter jo prisiliti, da mi o komtessi kaj pové.

Ko pa hoče Liza, kakor navadno, takoj oditi, zabranim jej to, sočutno poprašajóč, kakó se komtessa počuti, odkar živi na deželi. Z začudjenjem me ona pogleda; a ko je videla moj dobrohotni pogled, ustavi se med vrata in žalostno odgovori: Vedno hujše, gospod Teodozij, vedno hujše!

Komtessa Vam dela mnogo preglavice, nadaljujem jaz pomilujóč jo.

Oh, ko bi me le še prav dolgo mučila! vzdihne dobra ženska in jok jo posili; a bojim se, da jo skoro izgubim.

Ali je že dolgo, odkar je komtessa bolna? poprašam jaz.

Dve leti, odgovori mi ona in pri tem si obriše solzo. — Že dve leti! vzdihnem jaz. Uboga komtessa!

Ali je bila vedno tako sitna — takó čudnega obnašanja, hočem reči. Tako namreč se hitro popravim, vidéč, da je Liza pri besedi „sitna“ nevoljno nagubila čelo.

O ne, zagotavlja me ona. Komtessa Vanda je bila vedno in je tudi še sedaj najboljša ženska, kakor je bila tudi najlepša izmed vseh lvovskih

gospodičen, dokler se jej ni izneveril grof Raoul, s katerim je bila zaročena. Še le potem je zbolela in stoprav zadnji čas je postala tako zdražljiva.

Ah, odvrnem jaz sočutno: komtessa je žrtva nesrečne ljubezni ali prav za prav brezčutnega možá —.

Tiho, pretrga mi Liza vsa prestrašena besedo. Gorjé, ko bi komtessa čula, da obrekuje kdo grofa Raoula.

Pa če jej je on nezvest postal? izgovarjam se čudéč.

Niè ne dé, nadaljuje ona polglasno, plašno se oziraje, ne bi li kdo naju poslušal. Komtessa mu je vse odpustila in ga še vedno ljubi, dasi je že leto in dan, odkar se je oženil z drugo.

Nató molčim ves ginen.

Pa da o tem nikomur ne zinete, prosi Liza, a tudi ne rečete nikdar več, da je moja komtessa sitna! Vedite, končala je odhajaje, pod njeno odurnostjo je skrito najblažje sree.

Odslej mi je Liza izkazovala večjo zaupnost. Pogovarjala se je z menoj pogošče, in zdelo se mi je, kakor da jej dobro dé, pogovarjati se o nesrečnej komtessi s človekom, ki je omiloval Vandino osodo.

In pozneje sem zvedel, da se je imela komtessa Vanda ravno poročiti z grofom Raoulom, ktereга je črez vse ljubila, ali on se je dal zmotiti po lahkomiselnej koketki in jo je potem tudi vzel v zakon, in sicer zavoljo nekoliko več tisočakov. Kakor se pa vsaka krivica v življenji mašouje, tako se je tudi grofu Raoulu. Trmasta soproga je s svojim razkošnim življenjem zapravila ne samó svoje, temveč tudi možovo premoženje. Grof je živel zavoljo tega v vednem prepiru z njo, a ljubil je itak tudi nikdar ni!

Nekega dne — bilo je soparno kakor danes — vležem se proti večeru v travo poleg neke skrite stezice sredi gaja. Ondi sem počasi pušil, s slastjo uživajóč večerno sapico, po ktorej sem že céli dan zeló hrepenel.

Na enkrat me predrami bolesten klic. Prestrašen vstanem hitro ter se napotim tja, od koder je oni glas prihajal. Nisem se zmotil. Zakaj zopet začujem obupen klic: Liza, Liza! Za tem klicem pa se zaslíši močen kašelj.

Moj Bog, komtessi Vandi se je nekaj pripetilo, mislim si jaz in tečem, kolikor me noge nesejo. V malo minutah sem pretekel drevored. Tú se obrnem v stran in takoj zapazim na klopici sloneti nekaj belega. Bila je Vanda. Približam se jej ves brez sape. A ker je skrivala dlani in me ni videla priti, zakličem v skrbéh: Za Boga, komtessa, kaj se je pripetilo?

Ona povzdigne obraz, ki je bil moker samih solz, ter vzklikne z groznim pogledom in votlim glasom: Kje je Liza? Hočem, moram z njo govoriti!

Takoj je grem iskat, komtessa. Ali pa Vas smem sámo tukaj puščati? Jako ste prestrašeni!

Rekši pa se nehoté ozrem, da bi zvedel, kaj bi bilo komtesso takó razburilo.

Ah, reče ona in strese glavo, kakor da bi hotela nekaj pozabiti, ali vendar si prizadeva mirno govoriti: Nič ni! Neka budalasta misel me je bila obšla.

Hvala Bogu, vzdihnem vesel, da ste le zopet mirni, komtessa!

A v resnici ni bila ona mirna. Videl sem predobro, kako so jej ustnice trepetale, oči se pa upirale vsled neke muke.

Povejte mi, Teodozij, reče potém zamišljena, kakor da ne bi vedela, kaj bi popraševala: Ali je kdo v tem gradu na smrt bolan?

Zavzet jo pogledam. Čutil sem, da sem bil obledel. Jedva sem jej mogel v zadregi odgovoriti: Ne, kolikor jaz vem, komtessa! — Tako neugodno me je bilo to vprašanje zadelo iz njenih ust.

Vanda obledí. — O čijem pogrebu ste pa oni dve dekli govorili, nadaljuje vsa obupana, ako nimate mrliča v hiši?

Kdo, pravite, je govoril o pogrebu? poprašam ves preplašen.

Sedela sem tú-le, pripoveduje nató Vanda, ter čitala iz te knjige, ko pridete od drevoreda sèm dve grajščinski dekli. Ena njiju pa je drugej veselo dejala: Kmalu imamo v gradu lep pogreb, Mica! — O kom mislite, Teodozij, ste se oni dve pogovarjali? izprašuje me dalje z negotovim glasom, a pri tem me tako ostro v oči pogleda, kakor da bi mi hotela iz duše odgovor čitati.

Res ne vem, o kom, odgovorim polglasno.

Ali mi niste nekđaj rekli, Teodozij, nadaljuje nató z bolj krepkim glasom, in neki up jej zasije iz medlih očij, da je grofica Veronika težko bolna?!

Ah da! se vé, komtessa, grofica utegne vsak dan umreti, hitro vesel pritrdim, Bogu se na tihem zahvaljujóč, da je nesrečnej devojki vdihol ono misel.

Teodozij, zdaj pa Vam bom povedala nekaj prav smešnega, začne zopet komtessa po kratkem neugodnem molčanju in se prisiljeno nasmehne. Veste, na kaj sem zdaj-le mislila? — Da ste se oni dve bedasti dekli veselili — mojega pogreba!

Ne vem, kako je komtessa izgledala, ko je to izrekla; zakaj jaz sem bil hitro drugam obrnol oči, da bi ona iz njih ne brala bridke resnice.

Odgovoriti pa nisem v trenutku nič mogel; nekaj mi je v grlu tičalo vsled bolesti in velike osupnenosti.

Zakaj mi nič ne odgovorite, Teodozij? Zakaj se ne smejite mojej budalastej misli? — zakliče ona vsa razdražena s trepetajóčim glasom.

— O Bog, o Bog, nadaljuje bolešno potem in sklene obupno roke. Tedaj ni krivična moja slutnja, tedaj moram rés umreti?! In sedaj glasno zaplače.

Ali komtessa, pomirite se, Vi se motite, tolažim jo ginen.

Šveti križ božji, kaj se je pripetilo? zakliče nekdo za menój in me s silo na stran porine.

Bila je Liza, ktera se je vrgla med naju, kakor razdražena tigr.

Komtessa, ljuba komtessa, utolažite se! zakliče potem vsa iz uma in jo objame kakor otroka.

Nočem umreti, Liza, nočem! — O Bog, saj sem še takó mlada in bi naj umrla?! Še dolgo, dolgo časa hočem živeti, Liza, govorila je Vanda ihté in kašljaje.

Kaj ste jej pravili? poprašuje me Liza srdito. A ker hoče komtesso kašelj zadušiti, obrne se zopet proti njej in jo ljubkuje vzdihujóča: Komtessa, uboga moja komtessa! —“

Teodozij umolkne sedaj in vzdihne globoko.

Gospice, ki so si že med Teodozijevim pripovedovanjem večkrat z robci otirale solze, porabile so ta prenehljaj in se hitro ena za drugo pomenljivo pogledale.

Teodozij nadaljuje: „Drugi dan me dá komtessa poklicati. Slonela je v naslonjači poleg cvetličnega grma pri vrtnem vходу. Ko jo zagledam, ustavim se nehoté. Z zaprtimi očmi je tú ležala, in prvi trenotek sem menil, da že več ne živi.

Pridite bliže, Teodozij, reče ona s slabim, a prijaznim glasom, ko spozna moje stopinje. Imam z Vami govoriti.

Nemo se jej približam.

Priskrbite mi duhovnika in odpošljite ti dve pismi, nadaljuje z več prenehljaji.

A ona ni več kašljala, bila je že preslaba; ali neko votlo hrcanje jej ni dalo govoriti. Oni siloviti prizor prejšnjega dne je bil oslabil njene moči in kakor sem bil takoj spoznal, on jej je tudi skrajšal življenje. A onemu razdraženju in strahu pred smrtjo sledila sta zdaj udanost in mir!

Pismi ste bili namenjeni eno na očeta, drugo pa grofu Raoulu. Odposlal sem takoj obé in se peljal v bližnje mestice po duhovnika. Bil sem potem štiri dni z doma, ker sem moral na neko daljno posestvo pogledati.

Ko se pa povrnem v grad, bilo je moje prvo vprašanje po komtessi Vandí. Še le ko sem zvedel, da živi, podam se v svoje stanovanje.

Solnce je že zahajalo, in moja soba je postajala vedno temnejša, ker se je gосто vejevje stare jablane raztezalo pred njim. Imel sem pa še urediti neke nujne račune, zato se približam oknu, da bolje vidim.

Okno je gledalo na vrt, in dasi je bilo vsled vejevja zakrito drugim očém, imel sem vendar dovolj izgleda po vrtu.

Bil je takrat krasen, topel jesenski večer. Zadnji solnčni žarki so zlatili vršiče visokih smrek; rudeče nebo se je žarilo in obsevalo z ognjenim svitom lahne oblačke. Listje je trepetalo o večernej sapi; ptički, skakljaje z veje na vejo, končavali so dnevno petje; v bližini je šumel potoček, a v trati pa so na vse grlo čvrčeli veseli črički!

Nekaj trenutkov sem bil zamaknen v to krasoto prirode, potem pa primem za pero in začnem soštevati številke.

Na enkrat pa vzbudi mojo pozornost človeški glas, ki je prihajal z vrta. Ozrem se na levo, a nikogar ne vidim. Ozrem se na desno, ravno tako. Poslušam, gledam, in glej, ravno meni nasproti, nekoliko skrit za veliko vejo, prikaže se mi ljubezniv prizor.

Komtessa Vanda, pokrita črez nogi do prsij z živobarvno mehko odejo, slonela je v naslonjači. Ne daleč od nje počivala je Liza s pletenico v roki. Na stoličku pri Vandinih nogah pa je sedel neki gospod.

Takoj se hočem od okna pomaknoti, da bi ne čul njih pogovorov. A komtessina osoda mi je bila také pri srci, prizor je bil také ginljiv, da sem kakor priklenen ostal na oknu in s trepetajočim srcem zrl na ono trojico.

Kako prav je, da umrem, dejala je Vanda z mirnim, skoro veselim, meni čisto neznanim glasom. Vsaj Vas še enkrat vidim, Raoul. Nespodobno je bilo sicer, da sem Vas dala poklicati, ali meni, težkobelnej ženski sme se odpuščati!

Umolknila je in sklonila glavo nazaj.

Grof Raoul pa se ni ganol; nemo je zrl v tla.

Reklo se mi je, Raoul, da niste srečni v zakonu. Je-li to res? poprašuje potem Vanda, in njene oči se z nepopisljivo ljubeznijo in sočutjem upró v grofa.

Grof ne odgovori ničesa; ali iz prsij mu uide težek vzdihljej.

Ubogi moj prijatelj, nadaljuje pomilovalno komtessa in déne ljubkovanje svojo dlau na njegovo roko, rekóč: Jaz bi bila znala, delati Vas srečnega!

Nató povzdigne grof hitro glavo — in pri tem sem videl lep, še mlad obraz — prime ognjeno za komtessino roko, nese jo spoštljivo k ustom, a takoj jo zopet rahlo izpusti ter povesi glavo.

Komtessa pa je med tem zaprla oči in také nekaj časa nemo ležala z blaženim nasmehom okoli ust.

Kdo vé, pravi malo pozneje ona, vedno še slonéča z zaprtimi očmi, ali pa bi tudi Vi, Raoul, res bili srečni z menój? — Sreča ni tega sveta! — Dobro, da umrem; vsaj Vas nisem nikdar užalostila, vsaj nimate nobenega uzroka, da me ne bi spoštovali.

Vanda! zakliče na enkrat Raoul z glasom, iz kterega so se razodevali čuti obupa, bolesti in ljubezni; da bi mogel z Vami preminoti!

Tiho, zašepeta komtessa, tiho! Jaz sem sama na svetu, Vi niste več sami. Soproga in otrok imata zdaj pravico do Vašega življenja, ne jaz!

Nje glas, ki je bil do sedaj precej krepek, da sem se čudil, postajal je zdajci negotov in vedno bolj tih.

Raoul! nadaljuje ona, edina želja, kojo gojim, je ta, da ste odslej srečni. To pa se samo zgodi, ako imate mir v rodbini. Raoul, s prizadevanjem se mnogo doseže. Prizadevajte si, ljubiti svojo soprogo, in mir se Vam povrne v srce. — Je-lite, da bodete, Raoul? — Moj opomin naj Vam daje k temu moči!

Dalje ni mogla, uspehana umolkne.

Tudi jaz nisem mogel dalje poslušati. Solze mi stopijo v oči.

O ti čudovito ljubeče žensko srce, mislil sem sam pri sebi; kakó si ti neizmerno v svojem čuvstvu! Ženska prevarjena, zapuščena, globoko ranjena v časti in ponosu, prigovarja temu, ki je uzrok njenej smrti, naj bi ljubil ženske, ki je prelestno posedla mesto na strani človeka, do kterega je le ona sama imela pravico! — Da more ženska biti takó blaga, nisem preje verjel!“

Teodozij umolkne in si briše oči. Nihče ga ni motil. A ker je njegov premolk trajal predolgo, oglasi se Evstahij, kteremu ni nikdar manjkalo dovtipov: „Teodozij, reče on, ne pozabite, da so solze škodljive očém! Le pogumno naprej s svojo pripovedjo!“

„Ničesar nimam več pristaviti,“ odgovori Teodozij zamisljen. „Samó da se je zgodilo, kar smo vsi strahoma pričakovali. — Drugi dan ni bilo več komtesse Vande med živimi.“

Ko je bil general, njen oče, prišel, našel je že mrliča. Komtessino truplo so prepeljali nató v Lvov in ga položili v rakev grofov Lešinskih.

Raoul pa, kakor sem bil pozneje zvedel, živel je potém, ali srečen, ne vem, pa vsaj miren in navidezno zadovoljen s svojo soprogo. Kdo vé, ali ni k temu pripomogla prošnja Vandina?! — — —

Gospoda, peta ura je,“ opominja Teodozij pogledavši na uro.

Vsi vstanejo. „Hvala, hvala Vam, Teodozij, za pripovedko,“ zahvaljujejo se enoglasno gospice ginene.

„Jaz pa, gospod Teodozij,“ pristavi Evstahij, „sem Vam pa še posebno hvalo dolžen; zakaj Vaša povest me je izprobrnola. Ravno sem imel v mislih, prvej svojej ljubici dati slovó in si poiskati bogatejšo, ali pri duhu Vandinem, ki gotovo po tem gradu hodi, izrekam sedaj tu slovesno, da ostanem zvest v svojej ljubezni. Živela zvestoba!“